

ИЗБОРЕН ХАОС НА КВАДРАТ

Управляващата коалиция поправя гафове в Изборния кодекс наскоро президентската кампания, като създава нови и окончателно обтърква избирателя

Веселин Стойнев, Иглика Горанова

По традиция у нас изборните правила се променят го самият вота. Никога обаче не се е стигало до толкова грандиозен взрив, който да произведе почти неовладяем хаос. Недоглеждане за ефекта от броенето на определен тип гласове да бъде открито едва в разгара на предизборната кампания. Това да заплашва от сезиране на Конституционния съд. Да се стигне до опасност от разпадане на управляващата коалиция.

Три седмици преди вота да се правят нови ад хок промени в изборните правила, с отстъпки пред малките коалиционни партньори с цел запазване на управлението, които обаче на свой ред отново да повдигат съмнения за конституционносъобразност. Окончателното решение, пак по целесъобразност, да задейства едва 9 дни преди първия тур. И всичко това да окаже непредвидими последици върху хода на предизборната кампания, върху доверието на гражданите в честността на вота и върху мотивацията им за участие в него.

Залагането на бомбата

Първопричина за целия хаос са гласувани през май поправки в методиката за броене на гласовете „не подкрепям никого“ (НПН) в Изборния кодекс. Според тях те се зачитат за действителни „на входа“, участват в избирателната активност, но не се броят за такива „на изхода“. На президентския вот това означава, че тези гласове не участват в минимално необходимия праг за избор на президент

от първи тур – според конституцията избран е кандидатът, който е спечелил повече от половината действителни гласове. Т.е. при определянето на резулта-

тите те не се броят за действителни. Това на практика улеснява претендента, събрал най-голяма подкрепа (виж карето „Статистикът“), който може да спечели „от раз“ и с по-малко от половината от реално подадените гласове. Освен това двойното третиране на гласа и броенето му като недействителен най-вероятно е противоконституционно.

Тази поправка в Изборния кодекс бе по инициатива на неправителствени организации, подкрепени от шефа на правната комисия Данаил Кирилов (ГЕРБ), които искаха да се въведе опцията „не избирам никого“ като отговор на задължителното гласуване – не е редно да задължиш някого да гласува, когато той не може да направи позитивен избор измежду наличните кандидати и единственият му шанс за несъгласие е да пусне невалидна бюлетина.

Опитите за обезвреждане

За да не накланя взетите в полза на определени кандидати, реформаторите настояваха броенето на гласовете НПН да е различно за мажоритарни – президентски и кметски, и пропорционални – парламентарни и за евродепутати, избори. Според признания на Димитър Делчев от РБ обаче през месец май в

СТАТИСТИКЪТ

Проф. Красимир Калинов:

Какви са сметките с „не подкрепям никого“

За простота да допуснем, че избирателите на президентските избори са 150, от които 100 са гласували, 50 – не, и имаме избирателна активност 67%. 30 от тези 100 са гласували с „не подкрепям никого“ (НПН). Кандидатът А има 36 бюлетини, Б – 20, В – 13, Г – 1. По конституция от първи тур печели кандидатът, събрал повече от половината действителни гласове плюс един, и са гласували повече от половината избиратели (имаме 67% активност). Ако НПН се приравнява на недействителни гласове и те не влизат в сметката, то точно с 50% + 1 печели кандидат А, защото броените за действителни гласове са 70 (100 минус 30 НПН), половината от тях е 35, а кандидат А има 36. Т.е. кандидат А печели с 51,4% от първи тур, които обаче реално са 36%, ако гласовете НПН влизат в сметката.

Как е при парламентарни избори? Примерно са гласували 1000 от 1500 избиратели, 67% е активността. 300 от тези 1000 са НПН. Ако НПН не се броят за действителни, тогава 4-процентната бариера за влизане в парламента от 700 действителни гласа е 28 гласа. Ако НПН се броят за действителни, то 4% от 1000 действителни гласа е 40 гласа и бариерата скача на 5,71%.

ДОГОВОРКА: В ПОНЕДЕЛНИК, 17 ОКТОМВРИ, ЛИДЕРИТЕ НА ГЕРБ, РЕФОРМАТОРСКИЯ БЛОК И ПАТРИОТИЧНИЯ ФРОНТ ДАДОХА СЪВМЕСТНА ПРЕСКОНФЕРЕНЦИЯ В СТРАДАТА НА ПАРЛАМЕНТА, НА КОЯТО ОБЯВИХА, ЧЕ СА ПОСТИГНАЛИ РАЗБИРАТЕЛСТВО ЗА ПОПРАВКИ В ИЗБОРНИЯ КОДЕКС И ЧЕ УПРАВЛЯВАЩАТА КОАЛИЦИЯ ОСТАВА НА ВЛАСТ

правната комисия е имало хаос, „тогава имаше доклади за заседания, които не са се провели, после набързо се провеждаха заседания, пръвеха се промени, изменения и доклади“. Комисията дори е заседавала в чужди за нея парламентарни кабинети. Така било отхвърлено предложението на Делчев вотът НПН да не вдига летвата за влизане в парламента.

Депутатите от Реформаторския блок Гроздан Караджов, Петър Славов и Иван Иванов намериха миналата седмица бързо и лесно решение със законопроекта, според който гласовете НПН са действителни „от начало до край“. При това положение летвата за победа на кандидат-президент от първи тур става адекватна на реално подадените за всеки гласове, а няма опасност вотът „не подкрепям никого“ да спечели или да отиде на балотаж, защото зад него не стои кандидат. А по конституция се избира кандидат.

На 17 октомври шестима депутати от ГЕРБ внесоха в 12,49 ч. в деловодството на парламента аналогичен законопроект – вотът НПН да се брои при всички видове избори. Същия ден след спешна среща в парламента между министрите и партийните ръководства на управляващата коалиция Бойко Борисов еднолично е наложил предложението на Реформаторския блок за различно третиране на квадратчето НПН при пропорционални и при мажоритарни избори. На възражението на шефа на

правната комисия Данаил Кирилов, че това не може да бъде записано така, защото не може да има различно третиране, Борисов е отговорил: „Кой казва, че не може?“. Така пет часа по-късно, в 17,57 ч. Кирилов вече в съавторство със Зеленогорски (РБ), Ячев и Байрактаров (ПФ) внесоха нов законопроект, с който гласовете НПН да бъдат зачитани за действителни при президентски и кмет-

ски избори, но не и при парламентарни и европейски.

ГЕРБ коригира Изборния кодекс и за броя на избирателните секции в чужбина, за да се удовлетворяват едновременно претенциите на реформаторите и патриотите – едните искат всички българи в Западна Европа да могат да гласуват, другите – колкото се може по-малко изселници в Турция да пуснат гласа си. С тази цел ограничението за разкриване на до 35 секции в една държава отпада, но само за членките на ЕС, а там, където не се позволява разкриване на секции извън дипломатическите и консулските представителства, да може да има повече от една урна, по преценка на ЦИК.

Накрая законопроектите в правната комисия за поправки в кодекса, внесени от управляващи и опозиция, станаха 12. Включително два на независимите депутати Велизар Енчев и Георги Кадиев, с които се премахва задължителното гласуване. Планът на управляващите е на 21 октомври, петък, договорените между ГЕРБ, РБ и ПФ поправки да бъдат приети на първо четене от НС,

КОНСТИТУЦИОНАЛИСТЪТ

Атанас Славов:

И прите промени в Изборния кодекс са оспорими пред КС

Разделянето на секции за ЕС и останалите страни, задължителното гласуване и различните правила, по които се броят за действителни гласовете „не подкрепям никого“, са оспорими пред Конституционния съд. Която и от тях КС да обяви за противоконституционна, това няма да доведе до насиране на изборите. Няма как съдът да се произнесе в рамките на изборите, те дори още не са приети и няма да има време, а и в правото няма принцип на обратното действие.

Големият проблем е задължителното гласуване – правото да гласуваш е дадено в конституцията, а задължението е въведено със закон. Освен това на 6 ноември ще гласуваме на референдум дали сме за задължително гласуване, а то вече е въведено.

Броенето на гласовете „не подкрепям никого“ – по един начин за мажоритарни и по друг за пропорционални избори, показва непоследователност на законодателя. И в този смисъл има основание то да бъде атакувано заради противоречие с принципите на правовата държава. Но при задължително гласуване трябва да има и опция „не подкрепям никого“.

Отпадането ограничението за броя на изборните секции само за страните от ЕС пък създава конституционен казус от гледна точка на съществуващата практика на КС. А ограничаването на секциите за българи в чужбина само по себе си е ограничаване на права. КС може да бъде сезиран за нарушаване на равенството на всички пред закона.

СОЦИОЛОГЪТ

на 26 октомври, сряда, те да минат на второ четене, и да бъдат публикувани в „Държавен вестник“ на 28 октомври, петък, когато да влязат в сила. Т.е. едва 9 дни преди деня на вота – 6 ноември. Това означава, че ЦИК ще работи по откриването на допълнителни секции в чужбина преди още новите законови разпоредби да са влезли в сила, за да успее със сроковете. От ЦИК заявиха, че ще им трябват още пари, ако се сменя методиката на броене. Ако пък отпадне вотът НПН, трябва да се печатат нови бюлетини. Това ще струва още 2 млн. лв.

Политическият пожарогасител

Бъркотиите в изборния кодекс и декларираната готовност на президента Росен Плевнелиев и националния омбудсман Мая Манолова да сезират Конституционния съд доведоха до сериозна политическа криза в управляващата коалиция. Лидерът на ГЕРБ Бойко Борисов отиде миналия петък в парламента, два дни след като депутатите излязоха във ваканция, за да ги върне на работа. Въпреки че собствената му парламентарна група бе провалила кворума за извънредното заседание, поискано от опозицията, Борисов в типичния си стил хвърли вината за това на реформаторите, които или трябвало да се държат като управляващи, или „дoviждане“. По-късно премиерът държа реч в подобен дух и преди министрите от РБ в сградата на правителството. Самоунижението, на което се подложиха министрите от блока, предизвика в понеделник гнева на лидера на ДСБ Радан Кънев, който с махленски жаргон ала Бай еди-кой си спрямо Борисов се опита от тв екран да защити честта им. В същия ден Красимир Каракачанов предупреди, че Патриотичният фронт ще оттегли подкрепата си за кабинета, ако отпадне ограничението за секциите в Турция (такова да няма само за ЕС). За да не остане по-назад, от името на ДБГ Мелена Кунева на свой ред заплаши с оттегляне от управлението, но по един силно занижен критерий за собствени постижения – ако кандидат-президентът на реформаторите Трайчо Трайков получи „чувствително по-слаб резултат“ от този на РБ на последните два избора. На парламентарния вот през 2014 г.

Геновева Петрова, „Алфа рисърч“:

Всякакви промени в изборното законодателство в разгара на изборната кампания, независимо че има реални проблеми в Изборния кодекс, е недопустимо и може само да произведе още по-голям хаос. Трудно е да се предвиди как това ще се отрази на работата на изборните комисии и можем само да се надяваме вредите да са минимални. Освен това по този начин не се стимулира желанието на хората да участват във вота. Няма гаранция, че новите промени, които отново ще бъдат приети на коляно, ще са по-добри от предишните. Руши се и имиджът на страната в чужбина. Отсега трудно можем да кажем какви ще са отраженията върху желанието да се гласува с „не подкрепям никого“

Първан Симеонов, „Галъл“:

Непосредствено преди и наред избори не се правят промени в правилата. Така у хората се създава раздражение и досада към целия политически процес. И се насажда националният мазохизъм, че не можем да правим избори. Ако продължат да рекламират квадратчето „не подкрепям никого“ и вотът се брои за валиден, това може малко да вдигне избирателната активност.

От цялата изборна бъркотия и опитите за поправянето ще спечели най-много Патриотичният фронт, защото ще се е преборил докрай за ограничаването на гласовете в Турция. Частично ще спечели и Реформаторският блок, защото се е преборил за гласовете в Западна Европа. Двете заедно – заради опцията „срещу всички“. ГЕРБ ще спечели от това, че ще спре да губи имидж от калпаво законодателство и от раздори с коалиционните си партньори.

РБ взе 292 000 гласа, а на местния през 2015 г. – 200 000. Според заместника на Кунева Димитър Танев чувствително по-слаб резултат би бил не 199 000, а 160 000 гласа.

Светкавичната криза бе разрешена светкавично същия понеделник, 17 октомври, когато лидерите на управляващата коалиция се събраха в парламентарните кулоари и обявиха договорките си за „минимални“ промени в Изборния кодекс, а съпредседателят на ПФ Валери Симеонов заяви, че коалицията остава единна и продължава да е „полезна за страната“.

Новите проблеми

Както и да бъде решен проблемът с броенето на протестния вот, ако делът на гласовете НПН стане прекалено голям – дори над 50% от действителните, легално избраният държавен глава ще се окаже фактически нелегитимен, събирайки подкрепата на много по-малко от половината от гласувалите. Същевременно социолозите очакват хаосът около изборните правила да се отрази по един или друг начин на нагласите на избирателите, като отсега не е ясно в какви посоки могат да се получат измествания (виж карето „Социологът“). Според последните изследвания на

„Галъл“ и „Алфа рисърч“ гласовете НПН се движат между 5 и 11% от заявилите, че ще гласуват – т.е. 200 – 300 хиляди гласа. Но сондажите са направени преди истинското разгаряне и потушаване на скандала с изборните правила.

Най-същественният проблем обаче е дали и новите поправки няма да се окажат противоконституционни, независимо че това няма да доведе до касиране на президентските избори. От опозицията вече се готвят да събират подписи за сезиране на Конституционния съд. Според конституционалисти, до които „Икономист“ се допита (повечето от тях пожелаха да останат анонимни, защото не могат да коментират открито неприети още текстове), конституционно уязвими са най-малко три положения. Първо, самото задължително гласуване, което по конституция е само право, не задължение, а и за него се провежда референдум заедно с президентския вот. Второ, неравностойното третиране на гласовете „не подкрепям никого“ при пропорционални и при мажоритарни избори. И трето, неравностойното третиране на българските избиратели в страните във и извън ЕС. А според ДПС дори самото квадратче „не подкрепям никого“ е противоконституционна иновация. **И**